

امکان‌سنجی استناد به تئوری تعدیل در حقوق ایران به عنوان راهکاری در تعذر قراردادی - روش‌نعلی شکاری، سید مصطفی میلانی
حمایت کیفری از حقوق نسل‌های آینده در اسناد بین‌المللی - عادل ساریخانی، مصطفی کرمی پور
تحلیل حق نظارت مردم بر حکومت از دیدگاه علی (علیه السلام) با نگاهی به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران - ابراهیم موسی زاده،
محمد صالحی

تاملاتی در تشریح قسامه با توجه به علوم جرم‌یابی - محمدعلی حاجی ده‌آبادی، روح‌الله شمشیری
بازخوانش تعاملات (برخی گروه‌های مذهبی و بازیگران نظام بین‌الملل) حوزه تروریسم به عنوان وسیله دستیابی به منافع ملی با
تاکید بر مسئولیت‌های حقوقی در کشورهای اسلامی - سید محمدرضا موسوی فرد، حمیدرضا نوروزیان، عارفه کردی نسب،
نفیسه طوسی، آیدا قاسم زاده

اصل منع اعاده پناهندگان از منظر اسناد حقوق بشری با تأکید بر پناه‌جویان زیست‌محیطی - مهناز خرسندی، عسکر جلالیان
خطرات اولویت یافتن مسائل مادی در مشاغل حقوقی - محمد ستایش‌پور، مریم فرجی ترک
احکام و آثار اذن در نظام حقوقی ایران و فرانسه - حسن نجارها
مقایسه رکن مادی جرم کلاهبرداری رایانه‌ای با سنتی - علی پایدارفرد، جواد نادری عوج بغزی، احمدرضا امتحانی
مبانی نظری حاکم بر کنترل تسلیحات نظامی با تأکید بر مواضع متعارض سازمان ملل متحد و سازمان تجارت جهانی در خصوص تجارت
تسلیحات نظامی متعارف - پوریا ابراهیم زاده، سمیه رحمانیان

کودک و کودکی از منظر فلسفه و ادبیات - مریم شعبان
اعتبار امر مختوم در دعاوی مدنی و کیفری - امیر محمدی، محمدمهدی حیدری، سهیلا مرادی قلعه
جایگاه شعب تخصصی کوزوو در نظام عدالت کیفری جهانی - مصطفی فضائلی، آرش ملک
جرم‌انگاری اظهار خلاف واقع مطلع در حقوق ایران - سعید اسدزاده، فاطمه احدی، مجتبی کنجوری
اقدامات شرکت‌های خارجی بابت استفاده عراق از تسلیحات شیمیایی در دفاع مقدس از منظر حقوق مسئولیت بین‌المللی -
محمد ستایش‌پور، پریشان شفانی

مروری جامعه‌شناختی و جرم‌شناختی نسبت به پدیده روسپیگری در نظام بین‌الملل و ایران با تأکید بر آموزه‌های جرم‌شناسی
اسلامی - سید محمدرضا موسوی فرد، اسد اخضری فرد، علی مردان احمدی
تعامل پلیس با نهادهای پیشگیری از جرم - مینا مومنی، سید مهدی احمدی موسوی
حقوق کودکان مهاجر در اسناد ملی و بین‌المللی - رضا خواجه نورالدینی، سیده پریسا میرابی
صلاحیت واقعی قوانین کیفری از منظر حقوق اسلام - مصطفی کرمی پور، مونا رجب زاده باغی
بررسی تغییر از جرائم خیابانی به جرائم سایبری در آغاز همه‌گیری کووید-۱۹ - رویکردی به نظریه فعالیت‌های روزانه - مریم کمائی
جایگاه مأمورین امنیتی انگلستان در کشف جرایم - زهرا وهبی، آرش رزمی

استقلال قضات در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران در پرتو آموزه‌های دین‌مبین اسلام - محمد ستایش‌پور، فاطمه زهرا آسیان
شرایط قانونی و ابعاد حقوقی و کیفری مالکیت فکری در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران - سمیه زیلابی، صادق فتیلی، ابراهیم مقدم
امکان‌سنجی تحقق ایده جرم‌انگاری (جرم مسئولیت مدنی مدیران) از تئوری تا عمل بر اساس رویکردهای مدل مسئولیت کیفری
قانون اقدام راهبردی لغو تحریم‌ها - سید محمدرضا موسوی فرد، حمیدرضا نوروزیان، نفیسه دهرویه، محمدرسول انصاری نیا،
ندا حقیقی

ارزیابی فقهی-حقوقی تعدد واقعی در حدود، قصاص و دیات - علی محمدی جورکویه، احمدرضا امتحانی، جواد نادری عوج بغزی
جایگاه و نقش مردم در استقرار و استمرار نظام امت و امامت در پرتو آراء شهید بهشتی - محمدصادق داریوند
میانجیگری، نظام عدالت مشارکتی، نسل سوم نظام عدالت کیفری و حقوق اطراف دعوا - صادق فتیلی، محمد فتیلی، ابراهیم مقدم

Feasibility Study of the Realization of the Idea of Criminalization (Crime of Civil Liability of Managers) from Theory to Practice Based on the Approaches of the Model of Criminal Responsibility Model of the Law of Strategic Action to Cancel of Sanctions

امکان‌سنجی تحقق ایده جرم انگاری (جرم مسئولیت مدنی مدیران) از تئوری تا عمل براساس رویکردهای مدل مسئولیت کیفری قانون اقدام راهبردی لغو تحریم‌ها

Sayyed Mohammadreza Mousavifard

Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University, Semnan Branch, Semnan, Iran (Corresponding Author)

Hamidreza Norozian

PhD Student in Public Law, Islamic Azad University, Semnan Branch, Semnan, Iran

Nafiseh Dharovieh

Bachelor of Laws, Islamic Azad University, Semnan Branch, Semnan, Iran

Mohammad Rasol Ansari Nia

Bachelor of Laws, Islamic Azad University, Semnan Branch, Semnan, Iran

Neda Haghighi

Bachelor of Laws, Islamic Azad University, Semnan Branch, Semnan, Iran

سید محمدرضا موسوی فرد

استادیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران (نویسنده مسئول)

mousavifard136394@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-8735-9363>

حمیدرضا نوروزیان

دانشجوی دکتری حقوق عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران
h.norozian1366@gmail.com

نقیسه دهرویه

کارشناسی حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران
nafiseh.de.3977@gmail.com

محمدرسول انصاری نیا

کارشناسی حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران
rasool6763@gmail.com

ندا حقیقی

کارشناسی حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران
nedahaghighi4@gmail.com

Received: 2022/08/02 - Review: 2022/10/06 - Accepted: 2022/10/22

Abstract

Undoubtedly, some of the problems that we see in society today and are plaguing the people depends on several factors that mismanagement can play a very key and strategic role in creating the status quo. Managers who have no expertise and plan the necessary details are taken up by various sensitive positions, which sometimes make decisions whose costs and harmful effects go directly to the people for years, and have a direct impact on people's lives. Looking at the model of government in the Islamic system and even new models that go back to development such as good governance, some governing administrations do not read any of these features of the Islamic and Western model because such people after their current term of office to be accountable for their performance at any level, in this article, with a descriptive-analytical approach, we find the appropriate answer to the question that there is a possibility of criminalization (civil liability of the managers) after verifying negligence and fault by taking advantage of the guarantee of criminal execution embedded in the law of strategic action, is there a cancellation of sanctions or not?

Keywords: Criminal Liability, Managers, Civil Liability, Criminalization, Islamic System.

چکیده

بدون تردید امروزه یک سری از مشکلاتی که در جامعه شاهد آن می‌باشیم و گریبان مردم گرفته است به چند عامل بستگی دارد که عامل سوءمدیریت می‌تواند نقش بسیار کلیدی و راهبردی در به وجود آمدن وضع موجود داشته باشد. مدیرانی که بدون داشتن تخصص و برنامه‌ریزی‌های لازم مناصب مختلف حساس را در دست می‌گیرند که گهگاه تصمیماتی می‌گیرند که هزینه‌ها و آثار زیان بار آن مستقیماً سال‌ها به مردم بر می‌گردد، در زندگی مردم تأثیر مستقیم دارد. با نگاهی به مدل حکومت در نظام اسلامی و حتی مدل‌های جدیدی که به توسعه برمی‌گردد همانند حکمرانی خوب، برخی از مدیران‌های حاکم با هیچ‌یک از این ویژگی‌های مدل اسلامی و غربی خویش ندارد. برای این که چنین افرادی بعد از دوران مسئولیت کنونی خود پاسخگویی عملکردشان در هر سطحی باشند، در این مقاله با رویکردی توصیفی-تحلیلی درصدد یافتن پاسخی مناسب برای این سؤال هستیم آیا امکان‌سنجی تحقق ایده جرم انگاری (جرم مسئولیت مدنی مدیران) پس از احراز اهمال‌کاری و تفصیرات با بهره‌گیری از ضمانت اجرای کیفری تعبیه شده در قانون اقدام راهبردی لغو تحریم‌ها وجود دارد یا خیر؟

واژگان کلیدی: مسئولیت کیفری، مدیران، مسئولیت مدنی، جرم انگاری، نظام اسلامی.

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۵/۱۱ - بازنگری مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۱۴ - پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۳۰

ارجاع:

موسوی فرد، سید محمدرضا؛ نوروزیان، حمیدرضا؛ دهرویه، نفیسه؛ انصاری نیا، محمدرسول؛ حقیقی، ندا؛ (۱۴۰۱)، امکان سنجی تحقق ایده جرم انگاری (جرم مسئولیت مدنی مدیران) از تئوری تا عمل براساس رویکردهای مدل مسئولیت کیفری قانون اقدام راهبردی لغو تحریم‌ها، تمدن حقوقی، شماره ۱۲.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s) , with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) , which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY

مقدمه

به «اصل مساوات و برابری همگان در برابر قانون» در قانون اساسی باید اشاره کنیم. در فصل سوم قانون اساسی که به موضوع حقوق ملت اختصاص دارد، اولین اصل یعنی اصل نوزدهم قانون اساسی چنین بیان می‌کند: «مردم ایران از هر قوم و قبیله‌ای که باشند از حقوق مساوی برخوردارند و رنگ و نژاد و زبان و مانند این‌ها سبب امتیاز نخواهد بود.» همچنین در بند ششم از اصل سوم قانون اساسی یکی دیگر از وظایف دولت را محو هرگونه استبداد و خودکامگی و انحصارطلبی مقرر کرده است. بنابراین بر مبنای آنچه گفته شد ملت ایران باهم برابر و یکسان بوده و هیچ‌کس را بر دیگری امتیازی نیست و تمامی مردم ایران در برابر قانون مساوی و برابر بوده و هیچ‌کس حق ندارد مانع حمایت قانون از حقوق آحاد ملت گردد و یا خود را برتر از دیگران بداند.

امروزه در بازی‌های سیاسی جای خیلی از مسائل با هم عوض شده است، برخی مسئولان به جای پاسخگویی خود در جای سؤال‌کننده می‌نشینند. در خصوص چنین وضعیتی بدین نتیجه می‌رسیم که چنین افرادی که مناصب را غصب کرده‌اند عملاً شایستگی چنین جایگاهی را ندارند چرا که وضع موجود ثمره اندیشه و تمهیدات اقدامات آن‌هاست در نتیجه حاکمیت اسلامی که به صورت ودیعه در اختیار آن‌ها قرار گرفته است وضع موجود را به جایی رسانده‌اند که با دادن آدرس غلط به مخاطب سوءمدیریت خود را پوشش دهند.

علی‌ایحال سؤال راهبردی که در این مقاله پژوهشی به دنبال تبیین آن هستیم: آیا امکان‌سنجی تحقق ایده جرم انگاری (جرم مسئولیت مدنی مدیران) پس از احراز اهمال کاری و تقصیرات با بهره‌گیری از ضمانت اجرایی کیفری تعبیه شده در قانون اقدام راهبردی لغو تحریم‌ها وجود دارد یا خیر؟ در پاسخ باید بگوییم نوع مدیریت برخی از مدیران نه تنها براساس هیچ‌یک از شاخصه‌های دینی و حتی مدل‌های حکمرانی خوب و امثالهم نیست بلکه در نوع خود مدیریت هزینه بیشتر است که با رویکردی توصیفی-تحلیلی بدین قضیه می‌پردازیم.

۱- مبانی نظری مدیریت براساس علوم انسانی اسلامی

مهم‌ترین هدفی که حکومت اسلامی به همراه دارد، دو چیز است: اول، انسان‌ها را به سوی «خليفة الله» شدن راهنمایی کردن و مقدمات سیر و سلوک آنان را فراهم نمودن و دوم، کشور اسلامی را «مدینه فاضله» ساختن، مبادی تمدن راستین را مهیا نمودن و اصول حاکم بر روابط داخلی و خارجی را تبیین کردن.^۱ نصوص دینی، اعم از آیات قرآن و متون احادیث و نیز سیره معصومین و پیشوایان الهی، گرچه حاوی معارف فراوان و نکات آموزنده زیادی است، لیکن عصاره همه آن‌ها همین دو رکن یاد شده است. حکومت اسلامی محوری‌ترین موضوع اندیشه سیاسی اسلام^۲ است که اسلام‌شناسان از مناظر گوناگونی به آن نگریسته‌اند. با وجود این، همچنان معیار واحد و روشنی به منظور تشخیص و قضاوت درباره اسلامی بودن یا نبودن یک حکومت وجود ندارد. از سوی دیگر، برای تشکیل حکومت اسلامی در عرصه عمل یا حرکت حکومت‌های موجود در جوامع اسلامی به سمت الگوی مطلوب خود، باید شاخصه‌هایی اجرایی از متن شریعت استخراج کرد تا راهگشای حکمرانان و مردم در تحقق عملی حکومت اسلامی^۳ باشند.

۱- جهت مطالعه تفصیلی در این خصوص بدین مرجع رجوع کنید: جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۷۸، فلسفه و اهداف حکومت اسلامی، مجله الکترونیکی اسراء، شماره ۲.

2- Political Thought of Islam

۳- یکی از مهم‌ترین لوازم ضروری حکومت اسلامی حکمرانی شخص آگاه به قوانین و مقررات اسلامی می‌باشد، تا بتواند جامعه را هدایت و از انحراف آن به سوی بی‌نظمی و هرج و مرج جلوگیری نماید. ضرورت وجود حکومت اسلامی در منابع و مأخذ اسلامی (قرآن، سنت، اجماع و عقل) دقیقاً بیان شده است. همچنین با دقت در منابع مذکور می‌توان به اهداف و سیاست‌های کلی حکومت اسلامی پی برد. منظور از سیاست‌های کلی، همان اصول ارزشی حاکم بر برنامه‌ریزی‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی است که یک حکومت اسلامی باید به آن پایبند باشد. ولیکن شیوه‌های اجرایی و روش‌های کاربردی هریک از این اصول ممکن است با توجه به شرایط اجتماعی هر جامعه‌ای متفاوت باشد. به نقل از: خورشیدی، حسین، ۱۳۹۴، بررسی مبانی وجودی حکومت اسلامی، فصلنامه جبل‌المتین، شماره ۱۱.

در این زمینه به نظر می‌رسد حکومتی را می‌توان اسلامی نامید که درصدد اجرایی کردن تمامی ابعاد شریعت اسلام در سطح جامعه باشد؛ به تعبیر دیگر می‌توان از آن با عنوان اصل «حاکمیت شریعت» در حکومت اسلامی یاد کرد. تحقق عملی و واقعی حاکمیت شریعت نیز در گرو وجود سه شاخصه است: لزوم قانون‌گذاری منبعث یا در چهارچوب شرع؛ مشروعیت حاکم^۴ و هیئت حاکمه؛ شیوه حکمرانی شرعی یا اسلامی (ارسطا و بهادری جهرمی، ۱۳۹۳، ۲۷).

برقراری عدالت به دست مردم از مهم‌ترین اهداف ارسال پیامبران خوانده شده است.^۵ امیر مؤمنان (ع) هدف اصلی خود را از پذیرش مسئولیت، ستاندن حقوق ضعیفان و ستم‌دیدگان از اقویا و ستم‌پیشگان ذکر کرده است (نهج‌البلاغه، خطبه ۳)، وی حاضر نشد برای قانع کردن زیاده‌طلبان از اجرای عدالت چشم ببوشد، هرچند حکومتش با آشوب و جنگ‌افروزی روبه‌رو شود. به نظر او بیت‌المال باید به تساوی میان مسلمانان تقسیم شود (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۲۶). حتی عدالت بر بخشش برتری دارد زیرا عدالت نه صرفاً ارزشی فردی بلکه ارزشی اجتماعی است (نهج‌البلاغه، حکمت ۴۳۷).

در خصوص شرایط کلی حاکم در نظام اسلامی باید گفت: با توجه به سنگینی مسئولیت حکومت‌داری در اسلام، شرایط سختی برای زمامدار اسلامی و کارگزاران او مقرر شده است. امام علی علیه‌السلام در دوران خلافت خود در خطابه‌ای برای مردم، شماری از اوصاف ضروری والی را با این تعبیر که شما می‌دانید (و قد عَلِّمْتُمُ)، ذکر کرد. این اوصاف که به شکل سلبی بیان شده‌اند عبارت‌اند از: بخیل نبودن تا به مال مردم حرص نورزد؛ نادان نبودن تا مردم را به گمراهی نکشاند؛ ستمکار نبودن تا مردم را از حق شان محروم نسازد؛ ظالم نبودن تا در تقسیم مال از بخشش به برخی و محروم گذاردن برخی دیگر خودداری کند؛ رشوه‌گیر نبودن تا در مقابل صدور حکم حقوق مردم را پایمال نکند و از اجرای حدود سرباز نزند و توجه داشتن به سنت تا امت را به هلاکت نیندازد (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۳۱).

از جمله حقوق مختصر مردم بر حکومت اسلامی می‌توان بدین نکات اشاره کرده: آیات و احادیث به حقوق مردم بر حکومت در جامعه اسلامی پرداخته‌اند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: اجرای عدالت، اجرای مقررات الهی در عرصه‌های گوناگون، آموزش و تربیت کردن مردم، توزیع عادلانه اموال عمومی، ایجاد امنیت به ویژه برای ستم‌دیدگان، دفاع از مرزهای کشور در برابر دشمنان با رفق و مدارا رفتار کردن با

4- Governing Legitimacy

۵- رجوع کنید به سوره حدید: ۲۵؛ سوره ص: ۲۶؛ سوره شوری: ۱۵.

مردم، حفظ نظم و انضباط اجتماعی، جلوگیری از تجاوز به حقوق مردم و مشاوره با آنان در تصمیم‌گیری‌ها است.^۶ با جستاری مختصر بین آموزه‌های اصیل اسلامی که می‌تواند هم از باب اخلاق، هم حقوق، حکومت‌داری و... به آن نگریست که این امر ناشی از جهان‌شمولی دین اسلام^۷ است.

سؤالی که پیش می‌آید مسئولین نالایقی اجرایی که در سطوح اجرایی جامعه اسلامی نه تنها به تحقق این اهداف ترسیمی کمک نکنند بلکه با تصمیمات اشتباه یا حتی برخی مواقع باعث می‌شوند قاطبه مردم به اصل دین نیز حمله ور شوند چرا که مشروعیت حاکم و شعار از این ملجأ لایتناهی است پس باید برای چنین مسئولینی که نوعاً اشتباهات و قصورات آن‌ها و حتی امروزه شاهد آن هستیم جهت بازی‌های سیاسی^۸ جامعه اسلامی را با خطراتی مواجهه می‌سازند باید تضامین اجرایی لازم کفبری در جهت تأمین منافع ملی اسلامی اخذ گردد تا به خاطر مسائل سیاسی اصل دین را زیر سؤال نرود، پس جرم انگاری برخی قصور مبتنی بده بستان‌های سیاسی و شخصی می‌تواند^۹ در برخی از مواقع مؤثر واقع گردد.

۶- جهت مطالعه تفصیلی در این خصوص نگاه کنید به رفرنس‌های ذیل از قرآن و نهج البلاغه: رجوع کنید به سوره آل عمران: ۱۵۹؛ سوره حج: ۴۰-۴۱؛ سوره شوری: ۱۵؛ نهج البلاغه، خطبه ۲۹، ۳۴، ۴۰، ۱۳۱ و نامه ۴۵.

7- The Universality of Islam

8- Political Games

۹- انحصارطلبی آن است که مدیر و کارگزار در حوزه قدرت و اختیارش همه چیز را به خود و خویشاوندانش اختصاص دهد، بدین معنا که قدرت، امکانات و دیگر امتیازات اجتماعی را به اقوام و دوستان خود اختصاص دهد و دیگران را از آن‌ها محروم سازد. امیرالمؤمنین علی (ع) در اندیشه سیاسی خود فرمانروایان و کارگزاران را به شدت از این مسئله برحذر داشته، به طوری که به مالک اشتر می‌فرماید: «از امتیاز خواهی پرهیز و چیزی را که همه مردم نسبت به آن یکسان هستند به خود اختصاص مده. هر کارگزار و مسئولی نزدیکان و خویشاوندانی دارد که توقع برتری، امتیازخواهی و دخالت در قراردادها بدون رعایت انصاف را دارند، ولی تو چاره‌ای بیندیش و به هیچ‌یک از اطرافیان و وابستگان چیزی از مال، زمین و... واگذار مکن و مبادا در تو طمع کنند تا قراردادی به سود آنان منعقد کنی، زیرا این کار مایه ضرر سایر مردم می‌گردد.» نگاه کنید به: جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۶۶، اخلاق کارگزاران در حکومت اسلامی، مرکز نشر فرهنگی رجاء، قم، ۱۳۴.

تاریخ جهان دولت‌های فراوانی را سراغ دارد که در اثر انحصارطلبی زمامداران و مدیران به سرعت رو به ضعف رفته و زمینه زوال شان فراهم گردیده و نابود شده‌اند. امروزه نیز زمامداران و مسئولین بسیاری از کشورهای اسلامی و غیراسلامی گرفتار انحصارطلبی‌های گوناگون حزبی، نژادی، زبانی و مذهبی هستند که همین عوامل موجب ناسامانی‌های حکومتی شده است، بسیاری از جنگ‌ها و تجاوزها در جهان معلول انحصارطلبی زمامداران است، از این رو دست اندرکاران امور حکومتی باید تلاش نمایند تا با تربیت درست مدیران و مسئولین از بروز این آفت جلوگیری کنند.

۲- برخی مصادیق تمثیلی حقوق ملت بر حاکم نظام اسلامی^{۱۰}

۲-۱- دوستی با مردم

سیره رسول خدا (ص) این گونه بود که با مردم انس می گرفتند و آنان را از خود دور نمی ساختند.^{۱۱} حضرت علی (ع) خطاب به مالک اشتر به خوبی این شاخص را بیان کرده و مدیر را به پدری مهربان تشبیه کرده و فرموده‌اند: «مهربانی با مردم را پوشش دل خویش قرار ده و با همه دوست و مهربان باش... پس در کارهای آنان به گونه‌ای بیندیش که پدری مهربان درباره فرزندش و مبادا آنچه آنان را بدان نیرومند می کنی در نظرت بزرگ جلوه کند و نیکوکاری است نسبت به آنان را هرچند اندک باشد بی فایده مدان؛ زیرا نیکویی، آنان را به خیرخواهی تو می خواند و گمان شان را نسبت به تو نیکو می گرداند.» آن حضرت همچنین به فرزندشان محمد حنفیه برای فرمانداری مصر توصیه کردند: «خودت را به دوستی با مردم و صبر در برابر مشکلات آنان وادار نما.» (عطاردی قوچانی، ۱۳۹۷ق، ۱۳۵).

۲-۲- ساده زیستی^{۱۲}

مدیر باید تلاش کند سطح زندگی اش معقول و منطقی باشد و هر قدر زندگی اش، به پایین ترین زیردستانش شباهت بیشتری داشته باشد مشکلات کمتری در ارتباط با زیردستان خواهد داشت. مشی پیامبر اکرم (ص) نیز ساده و به دور از اشرافی گری بود و این می تواند الگوی مدیران جامعه اسلامی باشد. رسول خدا (ص) می فرمودند: «پنج چیز است که تا هنگام مرگ از آن‌ها دست بر نخواهم داشت: غذا خوردن بر زمین با بندگان؛ و سوار شدن بر الاغ و پالان کردن آن؛ و دوشیدن شیر از ماده بز با دست خودم؛ و پوشیدن پارچه پشمی؛ و سلام کردن به کودکان، تا سستی باشد پس از من هم باشد.»

حضرت علی (ع) نیز در پیروی از پیامبر اکرم (ص)، زندگی خود را در سطح پایین جامعه آن زمان نگه داشتند و در بیانی رسا، وظیفه کارگزاران و حاکمان جامعه اسلامی را این گونه بیان می کنند: خداوند بر پیشوایان دادگر واجب ساخته است خود را با مردم ناتوان برابر نهند تا فقر، فقیر را به هیجان و طغیان در نیاورد. «(نهج البلاغه، خطبه ۲۰۹). امیرالمؤمنین (ع) در نامه مفصلی که به عثمان بن حنیف، فرماندار بصره،

۱۰- برگرفته از مقاله ذیل: اسماعیلی، رفیع الدین و یوسف زاده، حسن، ۱۳۹۱، اصل مردم‌داری در مدیریت اسلامی و معیارهای

آن، فصلنامه اسلام و پژوهش‌های مدیریتی، شماره ۴.

۱۱- به نقل از منبع ارجاعی: شیخ صدوق، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۱، ۳۱۸.

گوشه‌ای از زندگی ساده خود را خاطر نشان ساخته، فرمودند: «آگاه باشید که پیشوای شما از دنیای خود، به دو جامه کرباس و دو قرص نان اکتفا نموده است. گویی می‌بینم کسانی از شما خواهند گفت: اگر غذای فرزند ابی طالب این باشد ضعف و ناتوانی بر وی چیره می‌شود و از جنگ با اقران و امثال و پیکار با شجاعان و دلیران باز می‌ماند.»

برای این که درباره آن حضرت چنین گمانی نبرند و او را ناتوان و ضعیف نپندارند و از نظر زیستی، غذاهای رنگارنگ و رفاه زندگی را معیار قوت و نیرومندی تصور نکنند، به حیات درختان وحشی و اهلی و قوت و ضعف آن‌ها اشاره نموده، فرمودند: «درختان برّی و جنگلی چوب شان محکم‌تر است و درختان سرسبز باغ‌ها پوستی نازک‌تر دارند. آتش نباتات خودروی بیابان‌ها فروزان‌تر است و دیرتر خاموش می‌شود. به خدا قسم، اگر تمام عرب‌ها برای جنگ با من متحد شوند از آنان روی نمی‌گردانم و اگر فرصتی به دست آید خود به این کار می‌شتابم.» اگر تمامی مدیران و کارگزاران جامعه اسلامی زندگی ساده و به دور از تجمل و تشریفات داشته باشند مردم و زیردستان بهتر با آنان ارتباط برقرار می‌کنند و مدیران را افرادی مثل خود می‌پندارند و در نتیجه، برای حل مشکلات، به مدیر کمک خواهند کرد.

۳-۲- در دسترس مردم بودن

مدیر باید برنامه‌های خود را به گونه‌ای تنظیم کند که مردم بتوانند در صورت نیاز، به نزد او برده و مشکلات شان را مطرح کنند؛ یعنی مدیر باید همیشه در دسترس مردم باشد. به عبارت دیگر، مردم باید بتوانند صدای خود را به گوش مدیر برسانند. حضرت امام رضا (ع) با تشبیه زیبایی بر این امر تأکید می‌کنند: «مگر نمی‌دانی که والی مسلمانان مانند ستون است و همواره باید در وسط جمعیت باشد و هر کس بخواهد بتواند او را ملاقات کند و دردهای خود را به او بگوید؟!» (عطاردی قوچانی، ۱۳۹۷ق، ۱۳۰).

از اصبح بن نباته روایت شده است که امیرالمؤمنین (ع) فرمودند: «هر والی که خود را هنگام نیاز مردم پنهان کند خداوند نیز در روز قیامت، خود را از او بپوشد و به حاجاتش در آن روز نرسد.» (صدوق، بی‌تا، ۵۹۶). آن حضرت در نامه‌ای به قثم بن عباس، فرماندار مکه، می‌نویسند: «هیچ نیازمندی را از دیدار خود محروم مگردان.» (نهج البلاغه، نامه شصت و هفت) و به مالک اشتر توصیه می‌کنند که از مردم پنهان نگردد و ضررهایی را که پنهان شدن از مردم دارد به او گوشزد می‌کنند: «هیچ گاه خود را فراوان از مردم پنهان مکن؛ که پنهان بودن رهبران نمونه‌ای از تنگ‌خویی و کم‌اطلاعی از امور جامعه است. پنهان شدن از رعیت، زمامداران را از دانستن آنچه بر آنان پوشیده است، باز می‌دارد. پس کار بزرگ اندک و کار اندک بزرگ

جلوه می‌کند، زیبا زشت و زشت زیبا می‌نماید و باطل به لباس حق در می‌آید. زمامدار آنچه را مردم از او پوشیده دارند نمی‌داند و حق را نیز نشانه‌ای نیست تا با آن راست از دروغ شناخته شود، و تو به هر حال، یکی از آن دو نفر هستی؛ یا خود را برای جانبازی در راه حق آماده کرده‌ای که در این حال، نسبت به حق واجبی که باید پردازی یا کار نیکی که باید انجام دهی ترسی نداری، پس چرا خود را پنهان می‌داری؟ و یا مردی بخیل و تنگ‌نظری که در این صورت نیز مردم چون تو را بنگرند مأیوس شده، از درخواست کردن باز می‌ماند، با این که بسیاری از نیازمندی‌های مردم رنجی برایت نخواهد داشت؛ یا از ستمی شکایت دارند، یا خواستار عدالت‌اند، یا در خرید و فروش خواهان انصاف‌اند. «(نهج‌البلاغه، نامه پنجاه و سه).

۴-۲- اجتناب از اجحاف به مردم

از معیارهای مهم مردم‌داری، عدم اجحاف به آنان است؛ زیرا وقتی فرمانروا به مردم اجحاف نمود، اختلاف به وجود می‌آید و آثار ظلم و ستمگری پدیدار می‌شود و فریب‌کاری در دین فراوان می‌گردد و سنت و روش عالی ترک می‌شود و در نتیجه، مردم مطابق میل و هوای نفس خود عمل می‌کنند و احکام تعطیل می‌گردد و عذر و بهانه‌تراشی فراوان می‌شود و کسی باکی ندارد از این که حقی ضایع شود یا باطلی صورت گیرد. در چنین زمانی، پاک‌مردان خوار می‌شوند و مردمان شرور و ناپاک عزت می‌یابند و خشم خدا بر چنین مردمی زیاد خواهد شد (نهج‌البلاغه، نامه پنجاه و سه).

۵-۲- توجه به زیردستان و خدمت به آنان

از معیارهای دیگر مردم‌داری، توجه به زیردستان و خدمت به آنان است. پیامبر گرامی (ص) می‌فرماید: «رییس گروه خدمتگزار آن‌ها است.» (نهج‌الفصاحه، ۱۳۸۲، ۳۲۷). در جایی دیگر، خطاب به حضرت علی (ع) بر توجه به زیردستان تأکید می‌کنند: «ای علی، نخست نماز را بر پا دار و از زیردستان خویش غفلت موزید؛ نگذارید برهنه و گرسنه بمانند و رضا ندهید که دل‌تنگ و افسرده باشند.» حضرت علی (ع) نیز با الگو از پیامبر اکرم (ص) در نامه‌ای به فرماندار اصفهان، بر توجه به مردم تأکید می‌کنند: «با مردم به سبب آن که بر آن‌ها حکومت دارید بی‌اعتنایی نکنید؛ چرا که مردم برادران دینی و یاری‌دهندگان در استخراج حقوق الهی‌اند.»

مدیر باید با خدمت و توجه به مردم، هزینه‌های آنان را سبک کند؛ زیرا این کار آثار مثبتی بر جای خواهد گذاشت؛ همان‌گونه که حضرت علی (ع) به مالک اشتر توصیه می‌کنند: «وقتی هزینه‌های مردم را

سبک می‌گردانی، این کار نباید برایت گران آید؛ زیرا آن اندوخته‌ای است که مردم با آباد کردن شهرها و آراستن آبادی‌هایت به تو باز می‌گردانند؛ نیز ستایش آنان را به خود جلب کرده‌ای و از آن که عدالت را میان شان گسترانیده‌ای شادمانی.» (اسماعیلی و یوسف زاده، ۱۳۹۱).

۳- کلیت مفهوم جرم از منظر آموزه‌های جرم‌شناسی اسلامی

پیدایش جرم‌شناسی اسلامی را باید مقارن با ظهور اسلام در جزیره العرب دانست؛ به عبارت دیگر، دعوت پیامبر خاتم (ص) که شروعی بر پایان گمراهی‌های آن زمان بود، به نوعی آغازگر جرم‌شناسی اسلامی است. اما در خصوص تعریف جرم‌شناسی اسلامی باید در اجزای این عبارت تفکیک قائل شویم؛ به این صورت که اول واژه جرم را در منظر جرم‌شناسی اسلامی^{۱۳} تعریف و واکاوی کنیم تا بتوانیم از این طریق، به تعریفی کامل از جرم‌شناسی اسلامی دست یابیم.

واژه «جرم» در ادبیات کیفری اسلام^{۱۴}، بیشتر با عنوان «گناه» مطرح شده است که خود واژه اخیر به دو دسته گناهان صغیره و گناهان کبیره طبقه‌بندی می‌شود. در تفسیری موسع باید چنین گفت: جرم و گناه در زبان قرآن و فقه اسلامی، عبارت است از انجام دادن فعل یا گفتن قولی که شارع مقدس آن را منع کرده است؛ به عبارت دیگر، افعال یا اقوالی که مغایر با احکام باری تعالی است^{۱۵}. همچنین در قرآن، کلمه «یَجْرِمُنْکُمْ» به معنای کارهای زشت و ناپسند و به تعبیری گناه آمده است و همچنین لفظ «مجرمین» در آیه شریفه ۴۷ سوره مبارکه قمر ناظر به همین معنا است^{۱۶} و نیز دیگر آیاتی که در باب قصاص، دیات، حدود و غیره در قرآن کریم آمده است. البته این تنها تعابیری نیست که در قرآن کریم برای این مفهوم آمده است.

13- Islamic Criminology

14- Islamic criminal Literature

۱۵- جهت مطالعه تکمیلی در این خصوص نگاه کنید به: موسوی فرد، سیدمحمدرضا، ۱۳۹۷، جرم‌شناسی اسلامی، گرایش جدید حقوق کیفری در ایران و جهان اسلام، چاپ اول، بنیاد علمی حقوقی مجد، تهران، ص ۲۷ به بعد.

۱۶- شارع مقدس در آیات شریفه ۴۶ و ۴۷ سوره مبارکه قمر می‌فرماید: بَلِ السَّاعَةِ مَوْعِدُهُمْ وَ السَّاعَةُ أَذْهَىٰ وَ أَمْرٌ * إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَ سُعُرٍ. خداوند متعال در آیات فوق، قیامت را به عنوان یک وعده‌گاه معرفی کرده و این قیامت را بسی مصیبت‌بارتر و تلخ‌تر قلمداد کرده است و می‌فرماید: حقا که گناهکاران در گمراهی و در آتشی افروخته‌اند. آن روزی که به آنان گفته می‌شود بچشید درد محسوس دوزخ را. پس می‌بینیم وعده‌های خداوند متعال برای گناهکاران و مجرمان همانا دوزخ موعود است و این وعده الهی تخلف‌ناپذیر است و روز و ساعاتی را به گناهکاران یادآور می‌شود که به دوزخ می‌افتند و در آتش دوزخ تحمل درد و رنج می‌کنند. آنچه در معادل‌سازی «گناه» و «جرم» می‌توان از ظاهر آیه شریفه ۴۷ استنباط کرد، این است که در حقوق کیفری اسلامی که جرم‌شناسی اسلامی نیز شاخه‌ای از آن محسوب می‌شود، این دو به نوعی با هم مترادف‌اند.

ذنب، معصیت، اثم، سیئه، جرم، حرام، خطیئه، فسق، فساد، فجور، منکر، فاحشه، خبث، شر، لمم، وزر و ثقل و حنث در قرآن از این جمله است^{۱۷}؛ هر چند در برخی از منابع اسلامی نیز در این خصوص اختلافات نظری بین فقها وجود دارد مبنی بر این که آیا این کلمات، تمامی مصادیق جرم را در بر می‌گیرد یا خیر؟

در خصوص معنای لغوی دیگر جرم در فقه اسلامی^{۱۸} آمده است: کلمه جرم از جرم (با فتحه) آمده و اصل معنای آن بریدن میوه از درخت است و به‌عنوان استعاره از هر کسب و کار زشت و مکروه استفاده شده است و نیز به معنای ادا کردن به کاری ناپسند اطلاق می‌شود. واژه جرم و مشتقات آن بیش از شصت بار در قرآن آمده و اصولاً به همان مفهوم لغوی کسب و کار زشت به کار رفته است^{۱۹}. باین حال، قرآن کریم آن را در مصادیق گسترده‌ای به کار برده است که شامل مستکبران، ستمگران و منکران معاد هم می‌شود. در نتیجه لفظ جرم در قرآن عام است و رفتار مجرمانه، عقاید و اخلاق انحرافی را نیز شامل می‌شود.

لفظ جرم در قرآن شامل هر گناهی نمی‌شود؛ بلکه گناهان به لحاظ شدت و ضعف و قصد مرتکب و حالات گوناگون او، ممکن است تحت یکی از این عناوین قابل طرح باشد. فقها جرم را چنین تعریف کرده‌اند: «جرم، عبارت است از انجام دادن فعل، یا گفتن قولی که قانون اسلام آن را حرام شمرده و بر فعل آن، کیفری مقرر داشته است و یا ترک فعل^{۲۰} یا قولی که قانون اسلام آن را واجب شمرده و برای آن ترک، کیفری مقرر داشته است و این از آن جا نشأت گرفته که هر کس از اوامر و نواهی خدای تعالی سرپیچی کند، برای او کیفر و مجازاتی تعیین شده است و آن کیفر، یا در دنیا گریبان گیر مجرم می‌شود که در این صورت به وسیله امام (ع) یا نایب او یعنی حاکم شرع و ولی امر و فقیه جامع‌الشرایط، یا قضات منصوب از طرف او به اجرا در می‌آید...» و یا گفته شده «جرم، امور ممنوع شرعی است که خداوند به وسیله اجرای کیفر حد یا تعزیر، مردم را از ارتکاب آن باز می‌دارد.» (ماوردی، ۱۳۹۳، ۲۱۱).

پس در نتیجه از این تعریف می‌توان چنین برداشت کرد اگر از باب تفسیر موسع که در حقوق کیفری معمول نیست بگذریم، ولی در جهت رعایت حق الناس این جا اطلاق بیشتری دارد از معنای کیفری گناهان جرم‌انگاری شده در حقوق کیفری اسلامی عدول کنیم، در مقابل تمامی گناهانی که افراد در جامعه اسلامی در نتیجه سیاست‌های غلط عالمانه، غیرعالمانه حتی گهگاه عامدانه برخی مسئولین نظامی حکومتی اسلام

۱۷- اهل لغت نیز جرم را به ذنب، گناه، تعدی، تجاوز، معصیت، بزه و جنایت و امثال آن معنا کرده‌اند.

18- Islamic Jurisprudence

۱۹- جهت مطالعه در خصوص معنای لغوی جرم و معادل‌های آن از منظر فقه اسلامی رجوع کنید به المفردات راغب اصفهانی.

20- Leave the verb

مرتکب می‌شود باید حداقل از باب حقوق جزا و جرم‌شناسی اسلامی با توجه به آموزه‌ها و دستورات مؤکد دین مبین اسلام برای ایشان نقش معاونت در چنین جرائمی را در نظر گرفت. همین امر می‌تواند به‌عنوان یک ضمانت اجرایی واقعی در پاسخگو کردن مسئولین^{۲۱} که نه تنها مشروعیت بلکه خود را نیز، بلکه خویش را مکلف به رعایت قوانین اسلامی در اداره امور جامعه می‌دانند، وادار کرده و به منصفه ظهور برسد.

۴- فلسفه ضرورت جرم انگاری و پاسخگویی در مدل اسلامی^{۲۲}

پاسخگویی انسان در قبال عملکرد خود نشأت گرفته از جایگاه مسئولیتی او نسبت به سایر آفریده‌ها است. انسان توانمندی که با آگاهی و اختیار عهده‌دار مسئولیتی شده باید همه توان خود را در حسن انجام آن کار به نحو اتم و اکمل به کار گیرد و نسبت به همه زوایای آن پاسخگو باشد. به ویژه با این نگرش که پست و مقام و مسئولیت در فرهنگ دینی امانتی است الهی برای ارائه خدمت، نه طعمه‌ای برای ارتزاق و اختلاس و منبعی برای در آمد و تجارت، آن‌چنان‌که امیرمؤمنان (ع) در نامه‌ای خطاب به اشعث بن قیس، استاندار خود در آذربایجان فرمود: «بی‌گمان کاری که به تو سپرده شده برای تو طعمه نیست؛ بلکه امانتی است بر گردن تو که باید در برابر مافوق خود پاسخگو باشی و از او اطاعت کنی. تو حق نداری نسبت به ملت استبداد بورزی و خودسرانه تصمیم‌گیری یا بی‌در دست داشتن سندی اطمینان‌بخش به کار مهم و خطیری دست‌یازی.» (نهج البلاغه، نامه پنجم)^{۲۳}.

امام علیه‌السلام در این هشدار حکومتی هم جایگاه «مسئولیت» را در فرهنگ دینی تبیین و هم به مهم‌ترین آثار و لوازم مسئولیت‌پذیری، یعنی پاسخگوبودن در برابر مقام بالاتر، دوری از استبداد و خودسرانه تصمیم‌گرفتن و بدون سند و حجت معتبر اقدام به کاری کردن، اشاره کرده است. از منظر امیرالمؤمنین علیه‌السلام پاسخگویی هر فرد نسبت به عملکرد خود در هر جایگاه و مسئولیتی، وظیفه همگان است؛ چه آنان که مسئولیت اجتماعی و حکومتی دارند و چه آنان که ندارند. امام در نامه‌ای به مردم مصر و کارگزار خود در این ناحیه، محمد بن ابی بکر نوشت: «من، شما را در آنچه از آن، مورد بازخواست قرار می‌گیرید به تقوای الهی توصیه می‌کنم. خداوند متعال می‌فرماید: كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةً (هرکس در گرو اعمال خویش است) و نیز می‌فرماید: وَيَحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَ إِلَى اللَّهِ الْمَصِيْرُ

21- Accountability of Officials

22- Islamic Criminological Model

۲۳- إِنَّ عَمَلَكُمْ لَبِئْسَ لَكُمْ بِطَعْمَةٍ وَلَكِنَّهُ فِي عُقُوبِكُمْ أَمَانَةٌ وَأَنْتُمْ مُسْتَرْعَى لِمَنْ فَوْقَكَ. لَيْسَ لَكَ أَنْ تَقْتَاتَ فِي رَعِيَّتِهِ وَلَا تُخَاطِرَ إِلَّا بِوَيْبِقَةٍ.

(خداوند شما را از (نافرمانی) خود بر حذر می‌دارد؛ و بازگشت (شما) به سوی خداست. (ای محمد! بدان من تو را فرمانده بزرگ‌ترین لشکر، یعنی لشکر مصر، نمودم! پس بر تو لازم است که با خواسته‌های دلت مخالفت کنی و از عقیده ات دفاع نمایی هر چند یک ساعت از عمر تو بیشتر نمانده باشد! و هرگز خدا را به خاطر رضای احدی به خشم نیاور که خداوند جای همه کس را می‌گیرد و هیچ کس جای او را نخواهد گرفت! نماز را در اوقات خود به جای آور نه آن که به هنگام بیکاری در انجامش تعجیل کنی اما به هنگام اشتغال به کارها آن را به تأخیر بیندازی! ... [از منافقان سخت پرهیز و بر حذر باش، چرا که] پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمود: من نه از مؤمن و نه از مشرک بر اتم نمی‌ترسم، زیرا مؤمن را ایمانش از خلفکاری باز می‌دارد و مشرک را خدا به خاطر شرکش در هم می‌کوبد؛ تنها از شر منافقان بر شما می‌ترسم که در دل ایمان ندارند و به زبان سخنانی می‌گویند جالب و دلپسند [تا شما را بفریبند و به اهداف شوم خود برسند] ولی از اعمال زشت شان می‌توان آن‌ها را باز شناخت»^{۲۴}.

همچنین می‌فرماید: به پروردگارت سوگند (در قیامت) از همه آنان سؤال خواهیم کرد؛ از آنچه عمل می‌کردند.^{۲۵} آگاه باشید بندگان خدا! خداوند عزوجل از کارکرد شما اعم از ریزودرشت سؤال می‌کند. امیر مؤمنان (ع) در بیانی دیگر قلمرو مسئولیتی انسان را فراتر از جامعه انسانی دانسته و او را علاوه بر بندگان خدا، در برابر شهرها، خانه‌ها و حیوانات، مسئول دانسته می‌فرماید: از خدا بترسید و تقوا پیشه کنید؛ زیرا شما در پیشگاه خدا علاوه بر مسئولیت بندگان خدا، مسئول مکان‌ها و حیوانات نیز هستید.^{۲۶}

از نظر امیر مؤمنان علیه السلام، شرط واگذاری کار به افراد، میزان مسئولیت خواهی و پاسخگویی بودن آنان در قبال آن مسئولیت است. یعنی یک مدیر عالی باید نخست، توان مدیر سطح پایین‌تر را در پاسخگویی و حسن انجام کار در نظر بگیرد و براساس این توان به وی مسئولیت بسپارد؛ چه آن که در غیر این صورت چه بسا کار انجام نگیرد و هر کس مسئولیت عدم انجام آن را بر گردن دیگری بگذارد. حضرت امیر (ع) پس از بازگشت از جنگ صفین در نامه‌ای خطاب به فرزندش امام حسن (ع) فرمود: برای هر یک از کارگزاران و خدمتکاران کاری ویژه تعیین کن که او را در برابر آن کار مسئول بدانی و بتوانی وی را بازخواست کنی که این تدبیر، زمینه

۲۴- جهت مطالعه تفصیلی در این خصوص نگاه کنید به: نهج البلاغه، ۱۴۱۴ق، شریف الرضی، محمد بن حسین، محقق و مصحح صبحی صالح، چاپ اول، قم، انتشارات هجرت، نامه ۲۷. مضاف بر آن برگرفته از کتاب: مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۸۹، مدیریت و فرماندهی در اسلام، چاپ دوازدهم، قم، انتشارات نسل جوان، ۱۷۸.

۲۵- فورَبِكْ لِنَسْتَلْهُمْ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

۲۶- اِتَّقُوا اللَّهَ فِي عِبَادِهِ وَبِلَادِهِ، فَإِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّىٰ عَنِ الْبِقَاعِ وَالْبِهَائِمِ.

بی‌مسئولیتی و وانهادن کارها به امید یکدیگر را منتفی می‌سازد.^{۲۷}

مسئله پاسخگویی به ویژه آن جا که طرف آن مردم باشند و محتوای آن کاربرد عمومی داشته و به لحاظ اهمیت موضوع از جاودانگی پیام برخوردار باشد، از همان اهمیت و ارزشی برخوردار است که خود مسئولیت و پیام برخوردار است.^{۲۸} در همین مدل ترسیمی بدین نکات می‌رسیم که مبتلا به آسیب‌شناسی جامعه اسلامی است: مسئولیت در نظام اسلامی امامتی است از طرف مردم نه موقعیتی برای سوءاستفاده سیاسی و شخصی^{۲۹}؛ عدم استبداد در تصمیم‌گیری^{۳۰} و همچنین هر اقدام بی‌تدبیرانه که بعداً تبعات به داشته باشد؛ پرهیز از به کارگیری افراد ابن وقت و منافق در مناصب حکوت اسلامی^{۳۱} که شرش بیش از دشمن است؛ لزوم پاسخگویی تمام و کمال و عدم موازی کاری در نظام مسئولیت‌های نظام اسلامی؛ مسئولیت تمام کمال مسئول نظام اسلامی^{۳۲} برای همه امت اسلامی نه خدمت صرف به عده خاصی.

۱-۴- ضمانت اجرا جهت پاسخگویی وفق قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها^{۳۳}

فارغ از هرگونه مسائل سیاسی که پیرامون موضوعات متعدد می‌گذرد که عامه مردم از آن بی‌خبرند و افراد صاحب‌منصب (با توضیح لزوم تفکیک و عدم به کارگیری کلمه نخبگان سیاسی^{۳۴}) لزوماً از اخبار پشت پرده و چرایی آن خبر دارند^{۳۵} مدلی که در قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها در نظر گرفته شده که در آن در ماده (۹)^{۳۶} به صراحت آمده است.

۲۷- وَاجْعَلْ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْ خِدْمِكَ عَمَلًا تَأْخُذُ بِهِ فَإِنَّهُ أَحْرَىٰ أَلَّا يَتَوَكَّلُوا فِي خِدْمَتِكَ.

۲۸- جهت مطالعه تفصیلی در این خصوص نگاه کنید به: رفیعی، رضاعلی، ۱۳۸۳، پاسخگویی در گفتار و سیره امیرالمؤمنین علیه السلام؛ مجله حصون، شماره ۱.

29- Political and Personal abuse

30- Lack of Tyranny in Decision Making

31- Positions of Islamic Government

32- Responsibility for the Full responsibility of the Islamic System

33- Law on Strategic Action to Lift Sanctions

۳۴- لزوماً با توجه معیارهای ترسیمی دینی و همچنین معیارهای حکمرانی خود و انتخاب مسئولین سیاسی به معنای الیتسیم واقعی نه شکلی عملاً به نظر نگارندگان لزوماً اکثر افرادی که در مناصب سیاسی یا حکومتی هستند را نمی‌توان تحت عنوان نخبگان سیاسی یا خواص بدین اطلاق و معنا به کار گرفت، خواص در معنای استفاده از امتیاز یا رانت برای رسیدن به برخی مناصب به معنای نخبه سیاسی نیست اگر چنین باشد چیزی جز بازی با کلمات نیست و تفکیک اشاره شده بدین خاطر به صورت منفک استدلال شده است.

۳۵- این امر نیز بدین خاطر است برخی از مواقع چنین اقداماتی احتمال دارد در راستای تقابل‌های سیاسی و بده‌بستان‌های سیاسی باشی که توپ در زمین مردم و به نفع آن‌ها در جریان نباشد بلکه توپ در زمین سیاسیون پاس کاری می‌شود و مردم نقش اتحرافی را داشته باشند.

۳۶- مستنکفین از اجرای این قانون به تناسب امتناع یا ممانعت از اجرا به مجازات تعزیری درجه دو تا پنج قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ محکوم می‌شوند.

بنابراین با توجه به ضمانت اجرایی که برای این قانون تبیین شده و البته صراحت و شفافیتی که در متن آن وجود دارد، هیچ بهانه‌ای جهت عدم اجرا یا تأخیر در آن نمی‌توان متصور بود و طراحان آن پیش‌بینی کرده‌اند در صورت تخلف و سرپیچی احتمالی از سوی هریک از مسئولین مرتبط، براساس ماده ۹ مندرج در قانون برخورد لازم صورت بگیرد. البته این امر نیز نسبی است و می‌تواند در پیچ‌وخم بازی‌های سیاسی این قضیه جور دیگری جلوه کند ولی از این باب که مسئولین در نظام اسلامی با دقت و اهمیت بیشتری در مناصبی که به صورت امانی به آن‌ها واگذار شده است اقدام کنند می‌تواند به‌عنوان یک راهکار به‌عنوان ضمانت اجرایی کیفی مطرح گردد، البته این امر به‌هیچ‌وجه در قالب مدیریت به صورت کلان با توجه به این که برخی متغیرها خارج از کنترل‌اند قابل تعمیم به تمامی مسائل نیست، به صورت نسبی می‌تواند به‌عنوان یک راهکار موفق حداقلی از باب پیشگیری از عدم انجام برخی کارها و تصمیمات نسنجیده از این مدل یاد کرد.

همین طرح نیز در نوع خود مخالفینی دارد که هرچند استدلالات بعضاً جهت‌دار سیاسی مطرح می‌کند به‌عنوان مثال آورده است: مواردی از جمله ایرادات قانونی، نگارشی و حقوقی قانون مصوب مجلس شورای اسلامی موسوم به اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها^{۳۷} و این که این مصوبه اشتباه تاکتیکی در روابط بین‌الملل بود. این اعتقاد وجود دارد دولت ایران همچنان به دلیل پایبندی به برجام از مقبولیت جهانی بهره‌مند است و موقعیت ایران همچنان به لحاظ قانونی و سیاسی و حقوقی در دنیا قابل دفاع است^{۳۸}. پس فارغ از محتویات این قانون صرفاً جایگذاری ضمانت اجرایی کیفی برای برخی اقدامات سیاسی کلان مسئولین قابلیت تعمیمی دارد.

۲-۴- رویکردهای پیشگیرانه جرم‌شناسی اسلامی^{۳۹} جهت مسئولیت‌های بعدی

بی‌تردید اقدامات پیشگیرانه از وقوع جرم، بزهکاری، انحراف و گمراهی از اصول قضایی اسلامی و سیاست‌های جنایی اسلام، محسوب می‌شود. این اقدامات پیشگیرانه مجموعه‌ای از اقدامات و فعالیت‌های سازنده تربیتی، آموزشی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی را دربرمی‌گیرد.

هدف پیشگیری از جرم کاهش احتمال وقوع جرم در آینده است. پیشگیری از جرم به مجموعه اقداماتی گفته می‌شود که برای جلوگیری از فعل و انفعال زیان‌آور و محتمل برای فرد یا گروه یا هر دو به عمل می‌آید. به‌طور کلی پیشگیری به‌عنوان یکی از سیاست‌ها و اقدامات اساسی در حوزه کنترل و نظارت

37- Lifting Sanctions

38- www.irna.ir/news/84142690/

39- Preventive Approaches to Islamic Criminology

اجتماعی محسوب می‌شود. این سیاست‌ها به کلیه اقدامات و راهکارهای مستقیم و غیرمستقیم بازدارنده از وقوع جرم و انحراف و کژرفتاری معطوف می‌باشد و لذا از این جهت یک «سیاست پیشینی» است که در برابر انواع مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی قرار می‌گیرد و از آن کارآمدتر و مؤثرتر و از نظر هزینه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نیز به‌صرفه‌تر است (موسوی فرد، ۱۳۹۸، ۲۸).

اگر در مقابل افراد ستمگر ایستادگی نشود و ظلم و ستم آن‌ها توسط افراد صالح مهار نگردد، فساد و تباهی جامعه را فرا می‌گیرد و زمینه رشد و تکامل از بین می‌رود. اگر کیفر نباشد احکام و مقررات، بدون ضمانت اجرا می‌ماند و ارکان دین و ارزش‌های آن به ضعف و نابودی می‌گراید. آیه ۲۵۱ سوره بقره شاهدهی گویا بر این مدعا است: اجرای قوانین کیفری باعث تنظیم روابط بین افراد و برقراری نظم و امنیت و اجرای عدالت درباره مجرمین می‌شود. زیرا اگر در جامعه‌ای نظم و امنیت کافی وجود نداشته باشد؛ یعنی جان، مال، حیثیت و حقوق افراد در معرض تعدی و تجاوز مجرمین قرار گیرد، تکامل حیات جمعی افراد که مستلزم انجام فعالیت‌های مفید اجتماعی است.

پس همان‌طوری که از مباحث مطروحه از حوزه پیشگیری در جرم‌شناسی اسلامی پیداست با امکان‌سنجی و در نتیجه تحقق مسئولیت کیفری بالتبع احراز قصور و اهمال کاری در زمان مدیریت که باعث تحقق مسئولیت مدنی در قبال عامه مردم شود خود این امر باعث نوعی پیشگیری شخصی^{۴۰} برای آن مدیر و دیگر مدیران باشد که در پذیرش مسئولیت‌ها دقت بیشتری به عمل آورند.

۵- چیستی و ماهیت مسئولیت مدنی

یکی از مهم‌ترین بخش‌های حقوق مدنی با توجه به کاربردی که دارد، مسئولیت مدنی است. حوزه مزبور در عصر حاضر اهمیت روزافزونی یافته است. تعریف ساده از مسئولیت مدنی آن است که شخصی که با دیگری رابطه قراردادی^{۴۱} ندارد به‌عبارت‌دیگر قراردادی نبسته است ولی به دیگری خسارت وارد کرده است. در هر مورد که شخصی موظف به جبران خسارت دیگری باشد، می‌گویند در برابر او مسئولیت مدنی دارد یا ضامن است. هر عقل سلیمی چنین حکم می‌کند که هر کس به دیگری ضرر بزند باید آن را جبران کند، مگر در مواردی که ورود ضرر به دیگری، قانونی باشد یا ضرری که به شخص وارد شده است ناروا و نامتعارف جلوه نکند. به این ترتیب رکن اساسی مسئولیت مدنی ورود خسارت نامتعارف و ناروا به

40- Personal Prevention

41- Contractual Relationship

دیگری است. همچنین مسئولیت مدنی چه ناشی از عمد باشد یا خطا، آثار آن را قانون معین می‌کند. در نظام حقوقی ما، قوانینی که مربوط به مسئولیت مدنی^{۴۲} است پراکنده و بعضاً متعارض است و این مسئله منجر به ایجاد بی‌نظمی در این دعاوی شده است. بخشی از قواعد مسئولیت مدنی در قانون مدنی آمده است. سپس در سال ۱۳۳۹، قانون مسئولیت مدنی به تصویب رسیده است که مقررات قانون مدنی را به ویژه در حوزه خسارت‌های جسمی و معنوی تکمیل کرده است. همچنین در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در کتاب دیات، فصلی را تحت عنوان موجبات ضمان پیش‌بینی نموده است و در مواد ۴۹۲ تا ۵۴۸، احکام و قواعد بعضاً متناقض را برای حوزه مسئولیت مدنی بیان نموده است. به عبارت دیگر؛ علاوه بر این که مبانی نظری بعضی از آن‌ها روشن نیست، بین مواد مزبور از یک سو و مواد قانون مدنی و قانون مسئولیت مدنی از سوی دیگر، هماهنگی کافی ملاحظه نمی‌شود. مقررات ویژه‌ای نیز در این زمینه وضع شده است که از مهم‌ترین آن‌ها قانون اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه مصوب ۱۳۸۷ است که استثنائات قابل توجهی را بر قواعد عمومی وارد نموده است. شرایط تحقق مسئولیت مدنی^{۴۳} عبارت‌اند از:

۱-۵- ضروری که به خواهان وارد شده است

ضروری که در مسئولیت مدنی وجود دارد، ضرر عرفی است. به عبارت دیگر صدمه مادی، معنوی^{۴۴} و بدنی است که به شخص وارد می‌شود. در این جا عرف است که قضاوت می‌کند ضرر وارده نامتعارف و ناروا است یا خیر. البته قضاوت عرف می‌تواند بسیار گسترده باشد و طیف وسیعی را دربرگیرد. به همین دلیل برای ضروری که در قالب نظام مسئولیت مدنی می‌توان جبران نمود، ویژگی‌هایی را برای ضرر قابل جبران برشمرده‌اند: ضرر باید مسلم باشد و نه احتمالی و ظنی؛ باید مستقیم باشد؛ شخصی باشد (قائم به اصیل، قائم مقام، وکیل وی و...)؛ ضرر باید در نتیجه لطمه‌ای که به حق شخص یا نفع مشروع او وارد شده به وجود آمده باشد.

42- Civil Liability

43- Conditions for Fulfilling civil Liability

44- Material, Spiritual Damage

۲-۵- تقصیر واردکننده زیان^{۴۵}

البته در مسئولیت مبتنی بر تقصیر، نیازمند اثبات این عنصر هستیم: تعریفی که برای تقصیر بیان داشتند این است که عمل نامشروع و غیرقانونی است گاهی از آن به عمل قابل سرزنش تعبیر می‌شود. پس اگر عملی قانونی باشد و قابل سرزنش نباشد، تقصیر نیست. تقصیر طبق قانون مدنی ما اعم از افراط و تفریط است. افراط، کاری است که باید تا حد معینی انجام شود، درحالی که بیش از حد متعارف انجام می‌شود. تفریط هم ترک عمل یا خودداری از انجام عملی است به موجب قانون، قرارداد یا عرف باید انجام می‌شود. در مسئولیت مدنی سبکی و سنگینی تقصیر، عمدی یا غیرعمدی بودن آن در تحقق آن تأثیری ندارد. برخی موارد را به عنوان علت‌هایی که تقصیر را توجیه و مشروع می‌کنند، نام می‌برند. این موارد عبارت‌اند از: حکم قانون و دستور مقام قانونی، دفاع مشروع، اضطرار، رضایت زیان‌دیده، اجبار و اکراه و غرور.

۳-۵- رابطه سببیت؛ که غیر از رابطه علیت منطقی است

به این معنا که زبانی که به شخصی وارد شده است باید بین ضرر و خسارتی که ایجاد شده و فعل زیان باری که از شخصی سرزده رابطه سببیت وجود داشته باشد. این منطقی و معقول است که هیچ‌کس مسئول زبانی که از فعل او ناشی نشده، نباید باشد. البته این که بتوان به راحتی وجود رابطه سببیت را تشخیص داد، کار آسانی نیست. زیرا عوامل مختلفی ممکن است در ورود خسارت نقش داشته باشند. به عبارت دیگر سبب‌های متعددی منجر به ورود خسارت شده‌اند. در این موارد راه‌حل‌های مختلفی پیشنهاد شده است برای آن که خسارت زیان‌دیده، بدون جبران باقی نماند.

۴-۵- مسئولیت ناشی از تقصیر یا فعل زیان‌بار^{۴۶} خوانده در انتساب ضرر

حتی در برخی از مواقع به ضمانت اجرایی کیفری^{۴۷} روی می‌آورند همانند این که مسئولیت مدنی به عنوان

۴۵- مسئولیت بر مبنای تقصیر استوار شده است. اما قانون مدنی الزاماً تقصیر خوانده را شرط تحقق مسئولیت ندانسته است. هرچند در حقوق موضوعه ایران تقصیر مبنای منحصر مسئولیت نیست اما نقشی که در مسئولیت مدنی دارد قابل انکار نیست. نقش تقصیر در مسئولیت‌های مبتنی بر تقصیر، شرط تحقق مسئولیت مدنی است و در مسئولیت‌های مطلق، باعث می‌شود تا زیان دیده راه دیگری جهت اقامه دعوی بیاید و در مسئولیت‌هایی که قانون‌گذار تقصیر خوانده را مفروض می‌داند، زیان دیده اصولاً نیازی به اثبات تقصیر جهت مطالبه خسارت ندارد. نگاه کنید به: امینی، عیسی و محمدی نژاد، سمیرا، ۱۳۹۱، نقش تقصیر در مسئولیت مدنی و مقایسه آن با حقوق کامن لاء، فصلنامه تحقیقات حقوقی آزاد ایران و بین‌الملل، شماره ۱۸.

46- Harmful verb

47- Criminal Enforcement Guarantee

وسيله‌ای برای جبران خسارت زیان‌دیده و حمایت از حقوق وی کاستی‌هایی دارد از این‌رو در بسیاری از کشورها از طریق بیمه خصوصی یا تأمین اجتماعی و طرح‌های جبران خسارت درصدد برطرف ساختن آن برآمده‌اند. وانگهی مسئولیت مدنی می‌تواند نقش مهمی در تنبیه واردکننده زیان و بازداشتن وی از ارتکاب مجدد فعل زیان‌بار در آینده داشته باشد و حس انتقام‌جویی زیان‌دیده^{۴۸} را نیز فرو نشاند اما عدم تناسب بین میزان خسارت پرداخت شده و بازدارندگی و نوع و درجه تقصیر همچنین وجود مسئولیت‌های نیابتی و محض و مسئول شناخته‌شدن افراد به دلیل اشتباه و حوادث اتفاقی غیرقابل اجتناب، نوعی بودن معیار تقصیر و امکان بیمه مسئولیت مدنی جست‌وجوی این هدف را از طریق مسئولیت مدنی با محدودیت‌هایی مواجه ساخته است. به همین دلیل عده‌ای معتقدند که از راه‌های دیگر مانند ضمانت اجرای کیفری^{۴۹} یا ایجاد انگیزه مالی و مقررات انتظامی و نظارتی بهتر می‌توان به این هدف دست‌یافت (بادینی، ۱۳۸۳، ۵۵).

در نگاهی دیگر بدین قضیه باید گفت: یکی از ارکان مسئولیت مدنی فعل زیان‌بار است که در حقوق ایران ماده یک قانون مسئولیت مدنی به آن اشاره داشته است. فعل زیان‌بار در جهت تعیین متعهد جبران خسارت ضروری است. مسئول جبران در زنجیره اسباب، شخصی است که «فعل زیان‌بار» را انجام داده است که به طور سنتی این فعل باید تقصیرآمیز باشد. در کنار این مبنای سنتی، یعنی تقصیر، مبنای دیگری مانند نظریه خطر، نظریه مختلط، نظریه تضمین و نظریه تعهد ایمنی نیز ارائه شده است. با وجود این، نظرات در یک نکته اشتراک دارند و آن این که مسئولیت مدنی، نیازمند فعل زیان‌بار است و بنابراین در تعیین شخص مسئول، قاعده این است که اصولاً شخصی به‌عنوان مسئول جبران خسارت تعیین می‌گردد که مرتکب فعل یا ترک فعلی شده باشد (یزدانیان، ۱۳۹۵، ۲۴۹).

علی‌ایحال در خصوص مسئولیت مدیران سیاسی نظام اسلامی با تفاسیری که گذشت باید گفت: چنانچه مدیر یا مسئولی بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی، به حقوق دیگران لطمه وارد آورد که موجب زیان مادی یا معنوی شود، مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود^{۵۰} هست. اگر زیان به وجود آمده ناشی از اعمال حاکمیت^{۵۱} و با استفاده از اقتدار مدیران دولتی باشد، مسئولیتی در پی نخواهد

48- Lost Sense of Revenge

۴۹- روند و ضمانت‌اجرائی است که در این مقاله پژوهشی به دنبال امکان‌سنجی اجرای واقعی آن هستیم می‌تواند به‌عنوان یک مکانیسم مطمئن نوعاً هم ضمانت‌اجرای تنبیهی برای مرتکب و جنبه پیشگیری برای دیگر مدیران به دنبال داشته باشد.

50- Responsible for Compensating for the Damage caused by his Action

51- Exercise of Sovereignty

داشت، هرچند بعضی معتقدند که مصونیت مدیران دولت در قبال اعمال حاکمیتی به طور مطلق، توجیه فقهی و حقوقی ندارد (میرداشی، ۱۳۹۲، ۱۲۴).^{۵۲}

پس در یک جمع‌بندی بخشی باید بگوییم براساس آموزه‌های صرف مسئولیت مدنی نیز اگر بخواهیم به قضیه بنگریم بدین نکته می‌رسیم همان‌طوری که مسئولین به صورت غیرمستقیم و قراردادی نانوشته به نیابت از مردم حاکمیت را در دست دارند و به اصطلاح اعمال حاکمیت می‌کنند از باب مدنی باید پاسخگوی اقدامات خود باشند و این می‌تواند یکی از رویکردهای مشترک حقوق خصوصی و حقوق عمومی باشد که متأسفانه به دلیل برتری محسوس سیاست بر حقوق^{۵۳} که بدان معتقدیم در حال حاضر مسئله‌ای دور از ذهن است.

۶- قصورات عینی برخی مدیران نظام اسلامی و عدم پاسخگویی

در جوامعی که سیاست را به خوبی آموخته و به درستی آن را به اجرا گذاشته‌اند، رهبران و مدیران آن جامعه امور سیاسی را غیرسیاسی کرده و با هزینه‌های بسیار کمتر حتی به حل بحران‌های سیاسی می‌پردازند و به نوعی می‌توان گفت آنان در مرحله نخست امور را سیاست‌زدایی کرده‌اند. اما در جامعه ایران به ویژه در دهه‌های اخیر تمام مسائل غیرسیاسی نیز به دلیل بحران موجود در جامعه ناشی از جهت‌گیری‌های انحرافی در حوزه سیاست، حکومت و همچنین مدیریت شاهد سیاست زده کردن همه امور غیرسیاسی و فقدان کارکردهای مناسب برای حل بحران‌های موجود هستیم. بدین ترتیب ما شاهدیم که در جامعه هر امر غیرسیاسی در ایران حتی سیل و زلزله فوراً ابعاد سیاسی پیدا می‌کند. حتی در مسائل فرهنگی نیز نگاه ما نگاهی سیاسی شده است و برای حل موضوعات فرهنگی در جامعه ما می‌بینیم راهکار سیاسی ارائه می‌دهند. در واقع ما در حل و فصل و اتخاذ رویکردهای مناسب برای آن بازمی‌مانیم.

بی‌تردید با سیاست زده کردن مسائل فرهنگی^{۵۴}، دینی، حقوقی، امنیتی و نظامی عدم توانایی خود را از منظر سیاسی در نزد اصحاب فن به نمایش می‌گذاریم. بحران‌ها اصولاً چهار مرحله دارند؛ تولد، شکوفایی، فروکش و نهایتاً پیامدها. در تجربه‌های به عمل آمده در این زمینه هنگام بروز بحران‌ها و پس از تولد آن‌ها

۵۲- توصیه می‌گردد در خصوص مقالات و آثار علمی که تا حدودی با موضوع پژوهش حاضر قرابت معنایی و مفهومی دارد نگاه کنید به: میرخلیلی، سیداحمد، ۱۳۹۷، مسئولیت مدنی مدیران دولت از منظر فقه و حقوق، فصلنامه گفتمان فقه حکومتی، شماره ۳.

53- The Tangible Superiority of Politics over Rights

54- Politicizing Cultural Issues

باید به این توجه داشت که از گسترش باند بحران در ابعاد گوناگون جلوگیری کرد. همه افراد تلاش دارند بدون در نظر گرفتن جایگاه و وزن خود در حل این بحران به فرافکنی در باب جایگاه و مسئولیت‌های خود و گریز از پاسخگویی به قصورهای به عمل آمده روی آورند. به جای این که قصورها را جبران کنند در تلاش هستند تقصیر را گردن دیگری انداخته و با ایجاد فضای تبلیغاتی و سیاسی توجه‌ها را به طرف دیگر جلب کنند (مطهرنیا، ۱۳۸۹). این نوع نگاه در جامعه ما حتی در میان طبقات و توده‌های پایین جامعه ملموس است.

باید تقسیم وظایف به درستی انجام شود و نهادهای مختلف هر کدام جوابگوی عملکرد خود باشند. همین شفاف نبودن تقسیم کار^{۵۵} باعث شده است هنگام قصور و کم کاری دیگری را متهم کنند. اکنون چهل سال از انقلاب اسلامی و استقرار آن گذشته است، یعنی نظام انقلابی^{۵۶} سال‌هاست پایان یافته است. اکنون باید سیستم و سازمان‌هایی وجود داشته باشد که امور را دنبال و در برابر مردم پاسخگو باشند. این چهارچوب نشان‌دهنده نقصان در عملکرد فرار از پاسخگویی به مردم^{۵۷} است. جامعه ما در شرایط کنونی دیگر درگیر بازی‌های سیاسی نمی‌شود. مردم اکنون دیگر هیچ کدام از جریان‌ها و مسئولان نظام را که پاسخگو نباشند و در چهارچوب قانون کارآمدی خود را به انجام نرسانند، قبول نخواهند داشت. سیگنال‌های بسیار روشنی در حال حاضر در جامعه این امر را به خوبی به نمایش می‌گذارد. متخصصان امر هم باید با صداقت مانند یک پزشک به بیان امراض موجود در جامعه بپردازند. جامعه ما در حال گذار جدی از وضعیت اکنون است و دیگر اصلاحات موجود در جامعه را نیز با گفت‌وگوهای گذشته به راحتی نمی‌پذیرد. لذا خواهان تحولات عظیم و وسیعی است که در آن نظام حکومتی خود را موظف به پاسخگویی به افکار عمومی، شفاف‌سازی عملکرد خود بداند و گرنه همگرایی ملت با ساختار سیاسی صورت نخواهد پذیرفت.

در این بخش به دور از این که به مسائل سیاسی و قصورات سیاسی وافر مدیران ورود کنیم که گهگاه هزینه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، حقوقی، امنیتی و... را به دنبال داشته است بخواهیم قصورات را براساس آن بسنجیم به مدل بی‌دردسر مدیریت بحران‌ها ورود کرده‌ایم^{۵۸} که واقعاً در این بخش نیز به

55- Lack of Transparency in the Division of Labor

56- Revolutionary System

57- Responding to People

۵۸- به‌عنوان مثال رخدادهای محیط‌زیستی سال‌های اخیر و ارزیابی نحوه مدیریت بحران‌های طبیعی لزوم تغییر در راهبردهای مدیریت بحران را نشان می‌دهد. اما مشکل فعلی مدیریت بحران در کشور کجا است؟ ساختار یا قانون آن؟! بررسی رخدادهای زیست محیطی سال‌های اخیر و ارزیابی نحوه مدیریت بحران‌های طبیعی، لزوم تغییر در راهبردهای مدیریت بحران در کشور را

صورت جدی دچار نقصان‌های جدی هستیم و می‌تواند به‌عنوان شاهد مثال کوچکی باشد که بعدها با امکان‌سنجی جرم انگاری مسئولیت مدنی برخی مدیران در نتیجه قصورات و اهمال‌کاری‌های محرز و مسلم به دیگر سطوح آن را تسری دهیم؛ مدیریت استاندار بحران معمولاً براساس الگوهای متفاوتی شکل می‌گیرد ولی در برخی از مواقع می‌توان به رویکردها کلان استاندارد نیز رجوع کرد.

۱-۶- پیشگیری (قبل از وقوع بحران)^{۵۹}

اقداماتی که پیش از وقوع بحران باهدف جلوگیری از وقوع مخاطرات یا کاهش آثار زیان‌بار آن انجام می‌شود.

۲-۶- آمادگی (قبل از وقوع بحران)^{۶۰}

اقداماتی که توانایی جامعه، دولت و مردم را در انجام مراحل مختلف مدیریت بحران افزایش می‌دهد. آمادگی شامل جمع‌آوری اطلاعات، آموزش، پژوهش، برنامه‌ریزی ایجاد ساختارهای مدیریتی، تأمین منابع و... است.

۳-۶- مقابله (حین وقوع بحران)^{۶۱}

شامل امداد، نجات، بهداشت، درمان، تأمین امنیت، ترابری، ارتباطات تدفین، دفع مواد زائد جامعه، دفع فاضلاب، مهار آتش، کنترل مواد خطرناک سوخت‌رسانی و هشدار است.

۴-۶- بازسازی (پس از بحران)^{۶۲}

بازسازی، بهبود و بازگرداندن شرایط یک منطقه آسیب‌دیده پس از بحران به شرایط عادی با در نظر گرفتن ویژگی‌های توسعه‌ی پایدار و کلیه ضوابط ایمنی است. حال نتیجه‌گیری بخشی که برای این موضوع مقاله حاضر براساس مدل مدیریت بحران در نظر گرفته‌ایم چنین تقریر می‌شود: بحران و بلایای طبیعی معمولاً به حالت‌های اورژانسی و فورس ماژور تعبیر می‌شوند که خارج از اراده بشر یا دولت و امثالهم است ولی این

نشان داده و تجدیدنظر در این زمینه را بدیهی می‌سازد. نقد و سؤال اساسی که در این زمینه وجود دارد این است که چرا باید بعد از گذشت چهل سال از تحول سیاسی در کشور، شاهد اولین قانون جامع در حوزه مدیریت بحران باشیم. جهت دسترسی نگاه کنید

به: <https://plus.irna.ir/news/83605628>

59- Prevention (before the crisis)

60- Preparedness (before the crisis)

61- Coping (during a crisis)

62- Reconstruction (post-crisis)

عوامل خارج از اراده به معنای این نیست که نقش دولتمردان و حاکمیت قابل تعیین و تأثیرگذاری از لحاظ درجه مسئولیت در نتایج بحران نباشد.

برخی از مواقع اگر مسئولان و دست‌اندرکاران یک سری اقداماتی که در شرح وظایف آنان آمده است به درستی انجام دهند حتی در صورت بروز بحران نیز قطعاً آثار و پیامدهای زیان‌بار کمتری به دنبال خواهد داشت، به‌عنوان تقسیم عادلانه امکانات همانند امکانات امدادسانی و امداد نجات و سطح آمادگی نسبی تمام‌وقت می‌تواند نقش کاملاً محسوسی در بحران‌ها پیدا کند حال وقتی که در نتیجه اهمال‌کاری مستقیم یک مدیر در هر سطحی پیامدهای یک بحران فاجعه‌بار است معمولاً هزینه‌های این سوءمدیریت را نیز مردم عادی به‌عنوان قربانیان بالقوه و همیشگی بحران‌ها باید پرداخت کنند، کمتر پیدا می‌شود مسئولی در خانه‌های خشتی که با یک کلنگ ساده زمین فروریزد تا برسد به زلزله سکنی‌گزیند در خانه‌های ضدزلزله خود می‌نشینند و صرفاً به قول خوشان ستاد بحران تشکیل می‌دهند و مدیریت می‌کنند، هزینه‌های اهمال‌کاری‌های شان را مردم بی‌دفاع و مظلوم باید پرداخت کنند.

این صرفاً یک نمونه است که در قابل مدیریت بحران مورد بحث و بررسی قرار دادیم، در پایان به یک مثال سیاسی ورزشی نیز به‌عنوان شاهد مثال بسنده می‌کنیم: در زمانی مردم در شدیدترین فشارهای اقتصادی بوده‌اند و نرخ ارز در بالاترین روزهای خود بوده است در پرونده ویلموتس تنها شش بازی هدایت تیم ملی فوتبال ایران را بر عهده داشت و بعداً قرارداد را فسخ کرد ایران محکوم به پرداخت معادل رقمی معادل یکصد و شصت و پنج میلیارد تومان را (با نرخ یورو به قیمت آن روز) شده است^{۶۳} که باید از بیت‌المال خارج گردد. نکته جالب این جا است که در اکثر پرونده‌های ورزشی که به محاکم قضایی بین‌المللی ارجاع می‌شود در ابتدا مدیران تصمیم‌گیرنده به صراحت و با ژستی حق‌به‌جانب صحبت از محکومیت طرف خارجی به میان می‌آورند وقتی که محکوم می‌شود (اکثر اوقات وضعیت چنین است) معمولاً پاسخی ندارند. این تنها دو نمونه کوچک از این سوءمدیریت‌ها^{۶۴} در تمامی سطوح بوده است که بدان اشاره کردیم این در حالی است که اگر بخواهیم به مصادیق بیشتر رجوع کنیم به صورت یومیه و همانند نرخ قیمت‌ها و تورم حاکم بر بازار در زمان معاصر نگارش مقاله موصوف در حال بالا رفتن قابل بحث و بررسی علمی از تمامی زوایا است.

۷- کلیاتی در باب مدیریت و پاسخگویی^{۶۵} در الگوی حکمرانی خوب^{۶۶}

حکمرانی در لغت به معنای اداره و تنظیم امور است و به رابطه میان شهروندان و حکومت‌کنندگان اطلاق می‌شود (میدری؛ ۱۳۸۳، ص ۱۷). یکی از نظریات متأخر در باب توسعه، توجه به اهمیت توسعه و پذیرش نظریه حکمرانی خوب به‌عنوان یک مدل ایدئال توسعه پایدار است. با توجه به این که حکمرانی خوب، مدیریت شفاف و پاسخگو در یک کشور با هدف تضمین توسعه اقتصادی و اجتماعی^{۶۷} عادلانه و پایدار است و همچنین حکمرانی خوب نتیجه تعامل و کارکرد همه قوای یک کشور است؛ دولت‌ها را بر آن داشته تا با تکیه بر این مفهوم و ارائه شاخصه‌های آن در حیطه کشور خود بتوانند جایگاهی مستحکم برای خود در میان شهروندان بیابند (ابراهیم پور و الیک، ۱۳۹۵).

از دیگر تعاریف حکمرانی خوب، دیدگاه انستیتو حکمرانی اوتاوا است که حکمرانی را ترکیبی از سنت‌ها، قواعد و آداب و رسوم شامل نهادها و فرایندهایی می‌داند که تعیین می‌کند چگونه قدرت باید اعمال شود، چگونه شهروندان حق مشارکت و اعتراض دارند^{۶۸} و چگونه تصمیمات در زمینه مباحث عمومی اتخاذ می‌گردد (دباغ و نفری، ۱۳۸۸، ۴). توسعه به‌عنوان مفهومی کلیدی بعد از جنگ جهانی دوم و از دهه ۱۹۶۰ به بعد مطرح شد. از آن زمان به بعد برنامه‌ریزی‌ها، فرایندها و روش‌ها چه در سطح خرد و چه در کلان در هر کشوری با هدف رسیدن به توسعه تنظیم می‌شود.

در این ارتباط رویکردها و الگوهای متعددی توسط نظریه‌پردازان علوم اجتماعی مطرح شده‌اند. از جدیدترین رویکردها به توسعه، استقرار شاخص‌های الگوی حکمرانی خوب است. شاخص‌هایی که سازمان‌دهی نظام اجتماعی و سیاسی بر قالب خاصی و با سامانه ویژه‌ای که تنظیمات خود را بر دو وجه سلبی و ایجابی استوار می‌کند. بر این پایه سؤال‌های اساسی که مطرح می‌شود، چنین است: نخست، الگوی حکمرانی خوب بر ساختار نظام اجتماعی چه تأثیری می‌گذارد؟ و دوم، این الگو با این سازمان‌دهی اجتماعی بر مدیریت توسعه چگونه تأثیرگذار است؟ (امام جمعه زاده و همکاران، ۱۳۹۵، ۷). البته باید

۶۵- کمیسیون اقتصادی و اجتماعی ملل متحد برای آسیا و اقیانوسیه نیز هشت ویژگی را با این عناوین برای حکمرانی خوب برشمرده است که به آن‌ها اشاراتی خواهیم داشت: پاسخگویی، شفافیت، حاکمیت قانون، مشارکت، مسئولیت‌پذیری (Responsiveness)، اجماع محوری (Consensus)، کارآیی و اثربخشی و انصاف و عدالت. جهت مطالعه بیشتر در این خصوص نگاه کنید به: عزیززاده ثانی، ۱۳۸۶، ۶.

66- Good Governance Model

67- Ensuring Economic and Social Development

68- Citizens Have the Right to Participate and to Protest

متذکر شد در الگوی حکمرانی خوب بین مدیریت متخصص و توانمند^{۶۹} و پاسخگو همراه با شفافیت^{۷۰} با الگوی‌های توسعه‌ای^{۷۱} در هر جامعه‌ای رابطه منطقی و درعین حال معناداری متصور است. در تعریف حکمرانی آمده است «از این رو می‌توان چنین استنباط نمود که سیستم حکمرانی، چهارچوبی است که فرایند، متکی بر آن است. بدین معنی که "مجموعه‌ای از توافقات، رویه‌ها، قراردادهای و سیاست‌ها مشخص می‌کنند که قدرت در دست چه کسی باشد، تصمیمات چگونه اتخاذ گردند و وظایف چگونه انجام و ادا می‌شود.» (صانعی، ۱۳۸۵، ۲۶).

نتیجه

ملت ایران با هم برابر و یکسان بوده و هیچ کس را بر دیگری امتیازی نیست و تمامی مردم ایران در برابر قانون مساوی و برابر بوده و هیچ کس حق ندارد مانع حمایت قانون از حقوق آحاد ملت گردد و یا خود را برتر از دیگران بداند. امروزه در بازی‌های سیاسی جای خیلی از مسائل با هم عوض شده است، برخی مسئولان به جای پاسخگویی خود در جای سؤال کننده می‌نشینند. در خصوص چنین وضعیتی بدین نتیجه می‌رسیم که چنین افرادی که مناصب را غصب کرده‌اند عملاً شایستگی چنین جایگاهی را ندارند چرا که وضع موجود ثمره اندیشه و تمهیدات اقدامات آنها است در نتیجه حاکمیت اسلامی که به صورت ودیعه در اختیار آنها قرار گرفته است وضع موجود را به جایی رسانده‌اند که با دادن آدرس غلط به مخاطب سوءمدیریت خود را پوشش دهند.

در جوامعی که سیاست را به خوبی آموخته و به درستی آن را به اجرا گذاشته‌اند، رهبران و مدیران آن جامعه امور سیاسی را غیرسیاسی کرده و با هزینه‌های بسیار کمتر حتی به حل بحران‌های سیاسی می‌پردازند و به نوعی می‌توان گفت آنان در مرحله نخست امور را سیاست‌زدایی کرده‌اند. وفق آموخته‌های مختصر جرم‌شناسی اسلامی در باب نحوه مدیریت بدین نکات می‌رسیم که مبتلابه آسیب‌شناسی جامعه اسلامی است: مسئولیت در نظام اسلامی امانتی است از طرف مردم نه موقعیتی برای سوءاستفاده سیاسی و شخصی؛

69- Expert and Capable Management

۷۰- در مقابل شفافیت، ما شاهد پیچیدگی و ابهام در فرهنگ سیاسی ایرانیان هستیم. در نظر تحلیلگرانی که از بیرون به بررسی فرهنگ سیاسی ایران پرداخته‌اند، فرهنگ سیاسی ایرانیان بسیار پیچیده است. جهت مطالعه بیشتر در این خصوص به منبع اصلی ارجاعی رجوع شود: حشمت زاده، محمدباقر؛ حاجی یوسفی، امیرمحمد؛ طالبی، محمدعلی، ۱۳۹۶، بررسی موانع تحقق حکمرانی خوب در فرهنگ سیاسی ایران، فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر، شماره ۱، ۱۶.

71- Developmental Patterns

عدم استبداد در تصمیم‌گیری و همچنین هر اقدام بی‌تدبیرانه که بعداً تبعات به دنبال داشته باشد؛ پرهیز از به‌کارگیری افراد این وقت و منافع در مناصب حکومت اسلامی که شرش بیش از دشمن است؛ لزوم پاسخگویی تمام و کمال و عدم موازی‌کاری در نظام مسئولیت‌های نظام اسلامی؛ مسئولیت تمام‌وکمال مسئول نظام اسلامی برای همه امت اسلامی نه خدمت صرف به عده خاصی.

با در نظر گرفتن مجازات در نتیجه قصور و اهمال‌کاری‌های احراز شده مدیران در هر سطحی علاوه بر ضمانت اجرای واقعی، همان‌طوری که از مباحث مطروحه از حوزه پیشگیری در جرم‌شناسی اسلامی پیدا است با امکان‌سنجی و در نتیجه تحقق مسئولیت کیفری بالتبع احراز قصور و اهمال‌کاری در زمان مدیریت که باعث تحقق مسئولیت مدنی در قبال عامه مردم شود خود این امر باعث نوعی پیشگیری شخصی برای آن مدیر و دیگر مدیران باشد که در پذیرش مسئولیت‌ها دقت بیشتری به عمل آورند.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- قرآن کریم

- نهج البلاغه، ۱۴۱۴ق، شریف الرضی، محمد بن حسین، محقق و مصحح صبحی صالح، چاپ اول، قم، انتشارات هجرت.

فارسی

- ابراهیم پور، حبیب و الیکی، محبوبه، ۱۳۹۵، بررسی نقش حکمرانی خوب در کارآمدی دولت‌ها، **کنفرانس بین‌المللی نخبگان مدیریت**، تهران.

- ارسطا، محمدجواد و بهادری جهرمی، علی، ۱۳۹۳، حکومت اسلامی، معیار تشخیص و شاخصه‌های عملی، **فصلنامه دانش حقوق عمومی**، شماره ۷.

- اسماعیلی، رفیع الدین و یوسف زاده، حسن، ۱۳۹۱، اصل مردم‌داری در مدیریت اسلامی و معیارهای آن، **فصلنامه اسلام و پژوهش‌های مدیریتی**، شماره ۴.

- امام جمعه زاده، سیدجواد؛ شهرام نیا، امیرمسعود؛ صفریانی، روح اله، ۱۳۹۵، الگوی حکمرانی خوب جامعه همکار و دولت کارآمد در مدیریت توسعه، **فصلنامه تخصصی علوم سیاسی**، شماره ۳۶.
- امینی، عیسی و محمدی نژاد، سمیرا، ۱۳۹۱، نقش تفصیر در مسئولیت مدنی و مقایسه آن با حقوق کامن لا، **فصلنامه تحقیقات حقوقی آزاد ایران و بین الملل**، شماره ۱۸.
- بادینی، حسن، ۱۳۸۳، هدف مسئولیت مدنی، **فصلنامه دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران**، شماره ۶۶.
- جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۶۶، **اخلاق کارگزاران در حکومت اسلامی**، قم، مرکز نشر فرهنگی رجاء.
- جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۷۸، فلسفه و اهداف حکومت اسلامی، **مجله الکترونیکی اسراء**، شماره ۲.
- حشمت زاده، محمداقرا؛ حاجی یوسفی، امیرمحمد؛ طالبی، محمدعلی، ۱۳۹۶، بررسی موانع تحقق حکمرانی خوب در فرهنگ سیاسی ایران، **فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر**، شماره ۲۳.
- خورشیدی، حسین، ۱۳۹۴، بررسی مبانی وجودی حکومت اسلامی، **فصلنامه حبل المتین**، شماره ۱۱.
- دباغ، سروش و نفری، ندا، ۱۳۸۸، تبیین مفهوم خوبی در حکمرانی خوب، **فصلنامه مدیریت دولتی**، شماره ۳.
- رفیعی، رمضانعلی، ۱۳۸۳، پاسخگویی در گفتار و سیره امیرالمؤمنین علیه السلام؛ **مجله حصون**، شماره ۱.
- صانعی، مهدی، ۱۳۸۵، حکمرانی خوب مفهومی نو در مدیریت دولتی، **مجله تدبیر**، شماره ۱۸.
- عطاردی قوچانی، عزیزالله، ۱۳۹۷ق، **اخبار و آثار حضرت امام رضا علیه السلام**، چاپ اول، تهران، انتشارات کتابخانه صدر.
- مطهرنیا، مهدی، ۱۳۸۹، ماهیگیری سیاسی از بحران، **روزنامه ابتکار**.
- مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۸۹، **مدیریت و فرماندهی در اسلام**، چاپ دوازدهم، قم، انتشارات نسل جوان.
- موسوی فرد، سیدمحمدرضا، ۱۳۹۷، **جرم‌شناسی اسلامی گرایش جدید حقوق کیفری در ایران و جهان اسلام**، چاپ اول، تهران، انتشارات مجد.
- موسوی فرد، سیدمحمدرضا، ۱۳۹۸، **رویکردهای پیشگیرانه جرم‌شناسی اسلامی**، چاپ اول، تهران، انتشارات مجد.
- میدری، احمد، ۱۳۸۳، **حکمرانی خوب بنیان توسعه**، چاپ اول، تهران، انتشارات مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

- میرخلیلی، سیداحمد، ۱۳۹۷، مسئولیت مدنی مدیران دولت از منظر فقه و حقوق، فصلنامه گفتمان فقه حکومتی، شماره ۳.

- میرداداشی، سیدمهدی، ۱۳۹۲، مبانی فقهی و حقوقی مسئولیت مدنی، مجله حقوق اسلامی، شماره ۳۷.
- یزدانیان، علیرضا، ۱۳۹۵، قاعده تعیین مسئول جبران خسارت بر مبنای فعل زیان بار، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۹۴.

عربی

- اصفهانی، راغب، ۱۴۱۲ق، مفردات الفاظ قرآن، بیروت، انتشار دارالشامیه.
- پاینده، ابوالقاسم، ۱۳۸۳، نهج الفصاحه، ترجمه، تهران، ناشر سازمان انتشارات جاویدان.
- شیخ صدوق، بی‌تا، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ترجمه علی اکبر غفاری، چاپ اول، تهران، انتشارات کتابفروشی صدوق.
- ماوردی، ابوالحسن، ۱۳۹۳، الاحکام السلطانیه، قاهره، مکتب الاعلام الاسلامی.

قوانین

- قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹
- قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲
- قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها و صیانت از منافع ملت ایران مصوب ۱۳۹۹

وبسایت‌ها

mshrgh.ir/-۱۱۰۷۶۹۷

<https://plus.irna.ir/news/>

- Feasibility of Referring to Adjustment Theory in Iranian Law as a Solution in Contractual Excuse - **Roshan Ali Shekari, Sayyed Mostafa Milani**
- Criminal Protection of the Rights of Future Generations in International Documents - **Adel Sarikhani, Mostafa Karami Pour**
- Analysis of the Right of the People to Control the Government from the Point of View of Ali (PBUH) by Looking at the Constitution of the Islamic Republic of Iran - **Ebrahim Musazadeh, Mohammad Salehi**
- Reflections on the Legislation of Oath (Qassameh) According to the Science of Criminalistics - **Mohammad Ali Hajidehabadi, Ruhollah Shamshiri**
- Rereading Interactions (Some Religious Groups and Actors in the International System) the Field of Terrorism as a Means of Achieving National Interests with an Emphasis on Legal Responsibilities in Islamic Countries - **Sayyed Mohammadreza Mousavifard, Hamidreza Norozian, Arefeh Kordi Nasab, Nafiseh Tosi, Ayda GHasem Zadeh**
- The Principle of Prohibition of Repatriation of Refugees from the Perspective of Human Rights Documents with Emphasis on Environmental Refugees - **Mahnaz Khorsandi, Asgar Jalalian**
- Dangers of Prioritizing Financial Issues in Legal Professions - **Mohammad Setayesh Pur, Maryam Faraji Tark**
- The Rulings and Effects of Permission in the Legal System of Iran and France - **Hasan Najjarha**
- Comparison of the Actus Reus of the Crime of Computer Fraud with Traditional - **Ali Paidarfard, Javad Naderi ooj Boghzi, Ahmadreza Emtehani**
- Theoretical Foundations of Military Weapons Equipment Control with an Emphasis on Contradictory Stands of UN and WTO on Conventional Military Weapons Trade - **Pouria Ebrahimzadeh, Somayeh Rahmanian**
- Child and Childhood from the Perspective of Philosophy and Literature - **Maryam SHA'ban**
- Validity of Sealed Order in Civil and Criminal Cases - **Amir Mohammadi, Mohammadmahdi Heydari, Soheyla Moradi GHaleh**
- The Status of the Kosovo Specialist Branches in Global Criminal Justice System - **Mostafa Fazaeli, Arash Maleki**
- Criminalization of Informing the Contrary in Iranian Law - **Saeed Asadzadeh, Fatemeh Ahadi, Mojtaba Kanjori**
- The Actions of Foreign Companies Regarding Iraq's Use of Chemical Weapons in Holy Defense from the Perspective of International Responsibility Rights - **Mohammad Setayesh Pur, Pamian Shafae**
- Sociological and Criminological Review of the Phenomenon of Prostitution in the International System and Iran with Emphasis on the Teachings of Islamic Criminology - **Sayyed Mohammadreza Mousavifard, Asad Akhzari Fard, Ali Mardan Ahmadi**
- The Police's Interaction with the Crime Prevention Institutions - **Mina Momeni, Sayyed Mahdi Ahmadi Musavi**
- Immigrant Children's Rights in National and International Documents - **Reza Khaje Nooredini, Sayede Parisa Mirabi**
- The Real Competency of Criminal Laws from the Perspective of Islamic Law - **Mostafa Karami Pour, Mona Rajabzade Baghi**
- Exploring the Shift from Physical to Cybercrime at the Onset of the COVID-19 Pandemic with an Approach to Routine Activity Theory - **Maryam Kamaei**
- The Position of British Security Officers in the Detection of Crimes - **Zahra Vahabi, Arash Razmi**
- The Independence of Judges in the Legal System of the Islamic Republic of Iran in the Light of the Teachings of Islam - **Mohammad Setayesh Pur, Fatemeh Zahra Aslan**
- Legal Conditions and Legal and Criminal Dimensions of Intellectual Property in the Legal System of the Islamic Republic of Iran - **Somayeh Zilabi, Sadeh Fetili, Ebrahim Moghaddam**
- Feasibility Study of the Realization of the Idea of Criminalization (Crime of Civil Liability of Managers) from Theory to Practice Based on the Approaches of the Model of Criminal Responsibility Model of the Law of Strategic Action to Cancel of Sanctions - **Sayyed Mohammadreza Mousavifard, Hamidreza Norozian, Nafiseh Dharovieh, Mohammad Rasol Ansari Nia, Neda Haghghi**
- Jurisprudential-Legal Evaluation of the Real Multiplicity in the Hodood, Retaliation and Diat - **Ali Mohammadi Jurkoye, Ahmadreza Emtehani, Javad Naderi ooj Boghzi**
- The Position and Role of the People in the Establishment and Continuation of Ummat and Imamat System In the Light of Martyr Beheshti's Opinions - **Mohammad Sadeq Darivand**
- Mediation, Participatory Justice System, Third Generation Criminal Justice System and the Rights of Parties the Lawsuit - **Sadeh Fetili, Mohammad Fetili, Ebrahim Moghaddam**